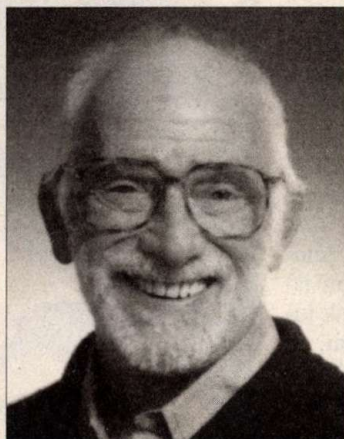

Tanuljunk gyorsan, könnyen írni!

Írta: KERTÉSZ ÁKOS

Sokszor töprengtem már azon, meg lehet-e tanítani valakit írni. Az én nagy tanítómesterem Füst Milán volt, nem túlzok, ha azt mondom, tőle tanultam a mesterséget. Csakhogy Milán bácsinak esze ágában sem volt írást tanítani. Ő olvasni tanított. Fölismerni a szépet, sőt élvezni a szépet! Beszélt ő látomásról, indulatról, ösztönösségről, de külön formáról vagy tartalomról soha!

A nagy formabontók, formai újítók az esetek többségében üresek, viszont ügyesek. Üres a lelkük: nincs mit mondaniuk, semmi sem feszíti őket belülről, semmilyen fölfedezés, amit azonnal meg kell osztani embertársaikkal, csak MŰVET AKARNAK ALKOTNI, és erre képesek is, mert ügyesek. Ügyesen bánnak agyaggal, hangjeggyel, ecsettel és sza-

vakkal. Na ilyenkor kerülnek elő a bitang nagy formai újítások, amelyekből mindent elsőpró divat lesz egy időre (kapásból pár példa: szürrealizmus, kubizmus, nouveau roman stb...) ami aztán az idő függvényében szép lassan elhal. Nemcsak a divat, többnyire a művek is. Elporosodnak, előregednek, élvezhetetlenné válnak.

Én soha nem akartam formabontani, mégis például a *Makra* című regényem írása közben kialakítottam egy sajátos stílári szerkezetet, mely csak rám jellemző. És szorosan kötődik a Makrához. Nem mondom, hogy ezeket a mesterségbeli tapasztalatokat nem alkalmaztam később is, de az a forma, amiről beszélni akarok, a maga eredeti tisztaságában a *Makra* sajátja. Mert nálam a „művet alkotás” vágya

másodlagos volt. Én mindenk előtt valami nagyon fontosat akartam világgá kiabálni.

És elkezdtem mesélni a Makra történetét úgy, ahogy a nagyok. Alázatosan tanultam *Dosztojevszkijtől Stendhalon, Móriczon keresztül Capote-ig és Malamud-ig*. Egy elég hatásos jelenettel indítottam, a fölütés fontos. Az első akkord. Több hónapig tartott, amíg megtaláltam az első mondatot, de attól kezdve úgy akartam végigírni egy történetet, ahogy az események követték egymást: időrendi sorrendben. Úgy véltem azonban már az elején is, hogy nem vagyok olyan mindentudó, mint Dosztojevszkij vagy Tolsztoj. Nem tudom a történetet fölülről, mintegy márdátávlatból belátni és így mindent elmesélni, mint valami istenség, aki tudja, mi rejtőzik ki-ki lelkében. Úgy gondoltam, én csak egyetlen nézőpontból bírom leírni a történetet. Belebújhattam volna Makra tudatába, úgy mesélhettem volna el mindent, ahogy Makra látja, érzi és megéli, de ennél egy kicsit tágabb teret szerettem volna engedni a mesélőkedvemnek. Egy olyan elbeszélő bőrébe bújtam bele, aki – mondjuk – Makra közeli barátja; ha jól megfigyeli az olvasó, itt olyan krónikás mesél, aki igen közelről asszisztálta végig az eseményeket.

Igen ám, de az elbeszélő rendszerint kanyarog, ide-oda csapong az emlékei között, egy dologról egy másik jut eszébe, mindenféle kitérőket tesz, különböző alá- és mellérendelő mellékmondatai vannak, az emlékező szövege tehát úgy burjánzik, mint a gondolatai. Abból a megfontolásból születtek meg a Makra bonyolult, sokfelé indázó mondatéptímé-

Jelenet a Makra című filmből (Juhász Jácint és Csomós Mari)

neyei, hogy a leírt szöveg minél jobban hasonlítson az élőszóhoz. A nyavalya akart újítani! Azt akartam, hogy az olvasó szinte hallja a hangomat!

De ez az elbeszélés nem hömpölyög kényelmesen, mint a síkságra ért folyó, sőt, indázása ellenére sietős, mert hisz az első szónál már tudtam, hogy ez a Makra öngyilkos lesz, vagyis a hangomban az első szónál már ott rezeg a tragédia: minél gyorsabban a végére akartam érni a történetnek, ebből alakultak ki a nagy

tömbök, a kevés dialógus. Hisz éppen azért kellett a történetet elmondanom, mert Makra öngyilkos lett, és én a mai napig nem értem, miért. Miért kellett egy ilyen értékes, klassz, jóra való, tisztességes embernek megölnie magát? A regény nem igazán ad erre választ. Én inkább a kérdéseimet, a kételyeimet osztottam meg az olvasóval, és az olvasótól várom a feleletet. Ezáltal nagyon bele-vontam az olvasót a műalkotás folyamatába, mondhatnám érdekeltté tettem. De ezt nem találtam ki előre! Csak írtam, ahogy jött. Mindezt csak utólag ismer-tem föl.

Továbbá elkezdtem mesélni (írni) a történetet, és egy ponton rádöbbsentem, hogy unalmas. Hogy én is unom, aki írom, hát akkor hogy fogja unni az olvasó, aki majd olvassa! Ez így nem megy, ez, úgy látszik, nem fontos. Ugorjuk át! Folytassuk ott, hogy... és kerestem a történetben valahol előrébb egy olyan drámai csomópontot, ami elég érdekes volt ahhoz, hogy ott folytassam. Ám egyszer csak rájöttem, hogy így nem egészen érthető. Mert a két pont között (aközött az esemény között, ahol az írást abbahagytam és aközött, ahol folytattam) történt még valami, és ezt is el kell mondanom ahhoz, hogy a későbbiek érthetők legyenek. Mi okozta ezt a jelenséget? A drámai ponttól (ahová előregrottam) visszafelé már fontos és izgalmas lett az előbb még unalmasnak ítélt részlet, ennek a fényében ismét érdekessé vált, drámai ereje, húzása lett. No tehát, ahogy az elbeszélés logikája követelte, ugráltam én az időben egyszer jó nagyot előre, aztán hátra, aztán ismét előre és így tovább.

Természetesen azt, hogy Makra öngyilkos lett, eszem ágában sem volt előre elárulni. Hiszen ez a slusszpoén! Egyszer aztán, úgy a regény kétharmadánál, megint az az érzés kerített hatalmába, hogy unalmasan írok. Akárhogy erőltet-

tem, az a sok minden, amit én még tudok Makráról és erről a történetről, nem akar életre kelni a papíron. És akkor azt mondtam magamnak, úgy látszik, ebben a sztoriban ennyi volt. Be kell fejezni. És leírtam azt a mondatot, hogy ekkor meg ekkor Makra Ferenc, a Hermész gyár karosszérialakatos, budapesti lakos, társbérletében gázzal megölte magát.

Fújtam egyet és hátradőltem: na, ez megvolna! De valahogy még hiányzott oda egy mondat. Aztán még egy. Aztán még sok. És szinte észre se vettem, már írtam is mindazt, amit az előbb unalmasnak, érdektelennek tartottam. Furcsamód annak fényében, hogy előre leírtam a végkifejletet, egyszerre hallatlanul érdekessé lett az út, melyet a hős a történet végéig (saját haláláig) végigjárt.

Miképp lehetséges ez? Hát úgy, hogy az olvasó (nevezük Gyulának) meg én ismerjük már Makra Ferencet jóformán kívül-belül. Mindent tudunk róla, ami fontos. Aztán eltelt egy félév, és tegnap délután Makra öngyilkos lett, és ma véletlenül összefutunk, és én közölni akarom Gyulával a rossz hírt. Nem kezdhetem úgy, hogy na, Gyulám, egy héttel azután, hogy utoljára beszélgettünk, a Makra Ferkó kivette a szabadságát... nem fecseghetek neki egy félórán át, hogy mi történt közös haverunkkal, Makra Ferkóval, és nem lyukadhatok ki oda egy félórai locsogás után, hogy na és képzeld, tegnap este a Ferkó öngyilkos lett, mert akkor engem a Gyula – jogosan – megfojt. És ha mégis magamhoz térnék, az lenne az első kérdése, hogy miért nem ezzel kezdted, te barom?!

Hát ezért kellett azzal kezdenem (folytatnom – a regény kétharmadánál), hogy Makra Ferenc öngyilkos lett, mert ezután már magától értetődik, hogy Gyula azt kérdezi: Úristen, hogyan?! No, most már folytathatom. Az úgy történt, hogy... stb.

Hát így születhet valami forma, együtt a tartalommal. Vagy másképp...